

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

• 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень

галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»
(шифр і назва)

Спеціальність 014.07 «Середня освіта (Географія)»
(шифр і назва)

освітня програма Географія, Людина і природа та туристська робота
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____

2019/ 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ 28 ” серпня 2019 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Куліш С.М., д. пед. наук, професор кафедри фізичної географії та картографії
Решетченко С.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від “ 27 ” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____ (підпис)

(Ю.І. Прасул)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “ 28 ” серпня 2019 року № 1

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ (підпис)

Жемеров О.О.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Управління освітнім процесом» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Географія, Людина і природа та туристська робота» підготовки магістра, спеціальності: 014.07 «Середня освіта (Географія)».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни “Управління освітнім процесом” – засвоїти основні теоретико-методологічні та нормативні положення, вимоги щодо організації управління навчальним процесом у вищих навчальних закладах. Особливо слід відзначити сучасні підходи щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України, що зорієнтовані на модернізацію вищої освіти до європейських вимог.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- отримання студентами знань із сутності управління освітнім процесом;
- визначення сучасних тенденцій в управлінні освітнім процесом;
- отримання студентами знань з планування, організування та аналізування різноманітні види аудиторних і позааудиторних занять;
- визначення найефективніших методів навчання і виховання при реалізації освітнього процесу;
- класифікація методів управління освітнім процесом;
- ознайомлення із зарубіжним досвідом управління освітнім процесом.

1.3. Кількість кредитів - 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна дисципліна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й (5-й)	1-й (6-й)
Семестр	
1-й	1-й / 2-й
Лекції	
32 год	10 год
Практичні, семінарські заняття	
16 год	6 год
Самостійна робота	
102 год	134 год
Індивідуальні завдання	
- год	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Сформовані компетентності: – здатність ефективно застосовувати на практиці ті чи інші методи управління (на рівні керівника методичного об'єднання, завуча, директора) в освітніх закладах;

– здатність адаптуватися в управлінській ланці освіти для вирішення різних завдань організації навчання й виховання;

– здатність організувати професійну роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці;

– здатність застосовувати професійно профільовані знання в галузі загальноосвітніх дисциплін у процесі розв'язання професійних задач.

Знати:

- структуру освіти в Україні, специфіки професійно-педагогічної діяльності керівника навчального закладу;

- форми, методи і засобів навчання, нові педагогічних та інформаційно-комунікаційні технології;

- принципи державної політики в галузі освіти;

- міжнародні, державні, і регіональні законодавчі документи в галузі освіти, що визначають стратегію розвитку і життєдіяльності системи освіти;

- поняття «управління», «управління освітнім процесом»;

- сутність процесу управління, функції, методи і принципи управління освітнім процесом;

- системний підхід в управлінні освітнім процесом з урахуванням соціальних, етнічних, конфесійних і культурних відмінностей.

Вміти:

- використовувати законодавче та нормативно-правове забезпечення освіти, сучасні засоби і технології організації та здійснення освітнього процесу, різноманітні аспекти виховної роботи зі студентами, інноваційні методи навчання;

- проводити критичний аналіз різних інформаційних джерел конкретних освітніх, наукових та професійних текстів в сфері обраної спеціальності, виявляти теоретичні та практичні проблеми, а також дискусійні питання в сфері конкретних освітніх, наукових та професійних проблем, виявляти, ставити та вирішувати наукові задачі та проблеми;

- застосувати знання набуті в процесі навчання, управління інформаційними системами, демонстрація та вдосконалення інноваційних підходів; планувати, організовувати та проводити освітню і навчально-методичну роботу відповідно до освітніх стандартів; розробляти

документацію щодо забезпечення управлінської; ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо планування, організації та ведення освітньої діяльності;

- аналізувати навчальні та реальні педагогічні ситуації, пов'язані з управлінням освітніми процесами;
- спостерігати, виявляти й оцінювати основні результати управління освітніми процесами; визначати завдання управління з огляду на процеси, що відбуваються в сфері освіти, і пропонувати способи їх вирішення на основі толерантного сприйняття учасників освітнього процесу.

2. Тематичний план навчальної роботи

Розділ 1. Сучасна система освіти в Україні. Основи управління освітнім процесом

Тема 1. Система освіти в Україні

Нормативно-законодавча база освіти в Україні. Структура освіти України. Освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні освіти. Мета та завдання вищої освіти. Принципи вищої освіти в Україні. Основні тенденції розвитку вищої школи. Види вищих освітніх закладів. Принципи діяльності вищих навчальних закладів. Основні напрями та форми діяльності вищих навчальних закладів.

Тема 2. Поняття управління і педагогічного менеджменту

Управління як елемент складної системи, що забезпечує її збереження і розвиток. Управління як процес циркуляції і перетворення інформації, забезпечення оптимальних комунікацій і каналів зв'язків в функціонуючій системі. Управління як координація спільних дій членів організації.

Тема 3. Державно-громадська система управління освітою

Принципи побудови системи освіти в Україні. Державно-громадська система управління освітою. Структура органів управління системою освіти України. Компетенція державних органів управління різних рівнів (національний, обласний і місцевий рівні, рівень окремої установи).

Тема 4. Основні функції педагогічного управління

Педагогічний аналіз як основа управлінського циклу. Значення педагогічного аналізу. Основні принципи педагогічного аналізу: цілеспрямованість, об'єктивність, систематичність, масовість, результативність. Види педагогічного аналізу. Параметричний (оперативний) аналіз, його зміст. Тематичний аналіз, його мета, зміст, етапи. Мета, зміст, вимоги до підсумкового аналізу.

Цілепокладання як функція педагогічного управління. Мета управлінської діяльності. Планування як підготовчий етап управлінського циклу. Вимоги до плану. Види планування. Регулювання як функція управління. Значення регулювання.

Контроль як функція управління, його призначення. Вимоги до здійснення контролю. Умови ефективності контролю. Види контролю. Фронтальний, тематичний і порівняльний контроль. Оперативний контроль. Попередній, поточний, підсумковий види контролю. Форми контролю. Методи контролю. Послідовність здійснення контролю. Системний підхід при проведенні контролю.

Тема 5. Інновації в системі освіти України

Інновації та шляхи реформування традиційної системи навчання. Умови ефективності інноваційних педагогічних технологій. Сутність модульної технології навчання. Особливості організації та методичного забезпечення модульного навчання. Навчальний модуль: структура, складові та особливості впровадження. Організація та методичне забезпечення проблемного навчання.

Тема 6. Реформування вищої освіти України згідно з вимогами Болонського процесу. Модульно-рейтингова і кредитно-модульна технологія навчання

Відмінність та подібність систем вищої освіти України і Європейських держав. Стратегічні завдання реформування вищої освіти України. Пріоритетні напрями реформування вищої школи. Основні шляхи проведення реформ у системі освіти України. Співробітництво України з європейськими країнами. Основні завдання щодо створення умов для запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі України. Основні заходи з упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах в Україні. Кредитно-модульна система як модель організації навчального процесу. Заліковий кредит. Модуль та змістовий модуль як система поєднаних навчальних елементів.

Розділ 2. Основні засади організації освітнього процесу

Тема 7. Сутність і методологічні засади навчання

Предмет і об'єкт дидактики освітнього процесу. Процес навчання як взаємодія на рівні суб'єктно-суб'єктних відносин. Рушійні сили та логіка освітнього процесу. Етапи процесу навчання та учіння. Мотиви навчання. Характеристика типів навчання. Основні методологічні засади та чинники інтенсифікації процесу навчання.

Тема 8. Закони, закономірності і принципи навчання

Закон соціальної зумовленості цілей, змісту та методів навчання. Закон розвивального й виховного впливу навчання. Закон зумовленості результатів навчання характером взаємодії у процесі навчання. Закон цілісності та єдності педагогічного процесу. Закон взаємозв'язку та єдності теорії та практики в навчанні. Закон взаємозв'язку та взаємозумовленості індивідуальної, групової та колективної навчальної діяльності. Загальні та конкретні закономірності навчального процесу. Принципи дидактики вищої школи: науковості, системності, послідовності, свідомості навчання, активності, самостійності, наочності, ґрунтовності, практичної направленості та єдності освітніх, розвивальних та виховних функцій освіти.

Тема 9. Зміст, планування та організація освітнього процесу

Зміст освіти. Державний стандарт освіти як основний документ, що визначає сукупність норм для певного освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівнів. Складові державного стандарту освіти: освітня (освітньо-кваліфікаційна) характеристика: нормативна частина змісту освіти, тести. Основні функції державних стандартів освіти, їх роль у стандартизації освіти. Нормативні та вибіркові навчальні дисципліни і порядок їх запровадження. Система планування у вищому навчальному закладі. Основні форми організації освітнього процесу у навчальних закладах. Нормативно-правова база організації освітнього процесу.

Тема 10. Форми, види, методи і засоби навчання у вищій школі

Форми навчання у вищому навчальному закладі: денна, вечірня, заочна, дистанційна, екстернатна. Види навчальних занять: лекції, лабораторні, практичні, семінарські та індивідуальні заняття, консультації. Індивідуальні завдання. Комплексні форми організації навчального процесу. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Засоби навчання. Самостійна робота студентів. Система організації науково-дослідної роботи студентів.

Тема 11. Практична підготовка студентів

Мета, завдання та види практичної підготовки студентів. Безперервність та послідовність видів практики. Основні вимоги щодо організації, методичного забезпечення, керівництва та проходження практики студентами. Звітна документація та система оцінювання проходження практики студентами.

Тема 12. Організація педагогічного контролю та форми його здійснення у освітніх закладах

Педагогічний контроль як система перевірки результатів навчання і виховання. Умови для ефективного функціонування системи контролю знань та умінь. Основні вимоги до педагогічного контролю. Функції контролю. Особливості видів контролю та їх залежність від мети, змісту, методів та характеру навчання. Державна атестація: складові, зміст програми, організація, документальне забезпечення та проведення.

Тема 13. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах

Форми організації навчання в умовах КМСОНП. Організаційно-методичне забезпечення КМСОНП. Нормування навчального навантаження студента і викладача. Особливості переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їхнього навчання. Стипендіальне забезпечення студентів.

Розділ 3. Управління у навчальному процесі

Тема 14. Теоретичні основи управління освітнім процесом

Основні теорії та концепції управління. Сутність управління у освітньому процесі. Зміст діяльності з організації управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі. Закономірності та принципи організації системи управління процесом навчання. Особливості управління навчальним процесом у вищих навчальних закладах різного типу. Педагогічний менеджмент.

Тема 15. Технології та методи управління в навчальному закладі

Макротехнологія управління в навчальному закладі. Цикл управління: планування, організація, контроль, регулювання. Функції управління у структурних освітніх підрозділах. Інформатизація управління навчальним процесом. Системний підхід та демократизація в освітньому менеджменті.

Тема 16. Особливості та завдання психології освітнього менеджменту

Менеджмент освітніх організацій як вид соціального управління. Зміст, структура і психологічні компоненти управління освітніми організаціями. Стиль управління керівників освітніх організацій. Психологічні особливості управління вищими навчальними закладами. Зміст і основні види конфліктів у вищих навчальних закладах. Психологічні основи взаємодії суб'єкта і об'єкта управління у вищій школі. Соціальні мотиви управлінської діяльності керівника вищого навчального закладу. Особистісний компонент психологічної готовності керівників навчальних закладів до управління.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма (дистанційна)					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	пр	лаб	інд	ср		л	пр	лаб	інд	ср
1												
Розділ 1. Сучасна система освіти в Україні.												
Основи управління освітнім процесом												
Тема 1. Система освіти в Україні	10	2	1			6	10	1	1			8
Тема 2. Поняття управління і педагогічного менеджменту	10	2	1			6	10	1				8
Тема 3. Державно-громадська система управління освітою	10	2	1			6	10	1	1			8
Тема 4. Основні функції педагогічного управління	10	2	1			6	10	1				8
Тема 5. Інновації в системі освіти України	10	2	1			6	10					8
Тема 6. Реформування вищої освіти України згідно з вимогами Болонського процесу. Модульно-рейтингова і кредитно-модульна технологія навчання	10	2	1			6	10					8
Разом за розділом 1	60	12	6			36	60	4	2			48

Розділ 2. Основні засади організації освітнього процесу												
Тема 7. Сутність і методологічні засади навчання	10	2	1			6	10	1	1			8
Тема 8. Закони, закономірності і принципи навчання	10	2	1			6	10					8
Тема 9. Зміст, планування та організація освітнього процесу	10	2	1			6	10	1	1			8
Тема 10. Форми, види, методи і засоби навчання у вищій школі	10	2				6	10					8
Тема 11. Практична підготовка студентів	10	2	1			6	10	1				8
Тема 12. Організація педагогічного контролю та форми його здійснення у освітніх закладах	5	2	1			6	5					8
Тема 13. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах	5	2	1			6	5	1				8
Разом за розділом 2	60	14	7			42	60	4	2			56
Розділ 3. Управління у навчальному процесі												
Тема 14. Теоретичні основи управління освітнім процесом	10	2	1			8	10	1	1			10
Тема 15. Технології та методи управління в навчальному закладі	10	2	1			8	10					10
Тема 16. Особливості та завдання психології освітнього менеджменту	10	2	1			8	10	1	1			10
Разом за розділом 3	30	6	3			24	30	2	2			30
Усього годин	150	32	16			102	150	10	6			134

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФ	Кількість годин ЗФ
1	Системи освіти в Україні та світі	2	1
2	Вибір ефективних методів управління в освітньому процесі	2	1

3	Визначення особливостей стилю управління шкільного менеджера	2	-
4	Особливості та зміст управління освітнім процесом	2	1
5	Сутність процесу управління, функції, методи і принципи управління освітнім процесом	2	1
6	Характеристика Болонського процесу та модульно-рейтингової і кредитно-модульної технологія навчання	2	1
7	Зміст, планування та організація освітнього процесу	2	-
8	Технології та методи управління в навчальному закладі	2	1
	Разом	16	6

5. Завдання для самостійної робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФ	Кількість годин ЗФ
1	Опрацювати основу напрямів та форми діяльності вищих навчальних закладів.	7	10
2	Розглянути зарубіжний досвід формування структури освіти.	7	10
3	Визначити відмінність та подібність систем вищої освіти України і Європейських держав.	8	11
4	Розглянути, яку компетенцію мають державні органи управління освітою різних рівнів (національний, обласний і місцевий рівні, рівень окремої установи).	8	10
5	Опрацювати суть планування як підготовчого етапу управлінського циклу та розглянути основні вимоги до плану	8	10
6	Охарактеризувати види планування.	8	11
7	Розглянути ефективність інноваційних педагогічних технологій.	8	10
8	Охарактеризувати навчальний модуль, а саме його структуру, складові та особливості впровадження.	8	10
9	Основні заходи з упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах в Україні.	8	11
10	Розглянути рушійні сили та логіку освітнього процесу.	8	10
11	Розглянути принципи дидактики вищої школи: науковості, системності, послідовності, свідомості навчання, активності, самостійності, наочності, ґрунтовності, практичної направленості та єдності освітніх, розвивальних та виховних функцій освіти	8	10

12	Завдання психології освітнього менеджменту	8	11
13	Єдність єдиноначальності і колегіальності в управлінні сферою освіти	8	10
	Разом	102	134

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи контролю

Метою контрольних заходів – є оцінка рівня підготовки студентів з дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюються у вигляді поточного та підсумкового семестрового контролю (заліку).

Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для зарахування поточного контролю, становить 30 балів. Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (заліку): виконання всіх передбачених практичної роботи та виконання доповідей із заданої теми.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він здійснюється під час проведення заліків в письмовій формі. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – 90 хвилин. У разі використання заборонених джерел студент залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль				Екзамен	Сума
Практична робота	Дві доповіді	Контрольна робота	Разом		
20	20	20	60	40	100

Поточний контроль – 60 балів.

З них:

- виконання практичної роботи – 20 балів;
- дві доповіді із заданої теми – 20 балів;
- контрольна робота – 20 балів.

Підсумковий контроль – 40 балів.

З них:

- відповіді на теоретичні питання – 10 балів;
- тестові завдання – 30 балів.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для одержання екзамен, становить 50 балів.

Критерії оцінювання

Практичні роботи 10 б.

- ✓ Повне та детальне виконання роботи в рамках виділеного часу переконлива та аргументована відповідь – 10 б.
- ✓ Робота виконана повністю, але здана з запізненням чи з зауваженнями – 9 б.
- ✓ Не виконані, або виконані з зауваженнями пункти – 8 б.
- ✓ Не виконані пункти роботи, або виконано невірно – від 1 до 7 б.
- ✓ Не виконана робота – 0 б.

Доповіді на семінарах. 2 по 10 б (20 б).

- ✓ Повне та детальне розкриття заданої теми з презентацією, та аргументована відповіді на поставлені запитання викладача і одногрупників – 9-10 б.
- ✓ Повне та детальне розкриття заданої теми з презентацією, без відповідей на питання – 7-8 б.
- ✓ Неповне розкриття заданої теми з презентацією без відповідей на питання – 5-7 б.
- ✓ Доповідь з презентацією, яка не відповідає заданій темі – від 1 до 4 б.
- ✓ Не виконана доповідь – 0 б.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Закон України “Про освіту” від 23.03.96. – К.: Генеза, 1996 р. – 36 с.
2. Бондарь В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі / В. І. Бондарь. – К., 2000. – 191 с.
3. Демчук В. С. Основи освітнього менеджменту / В. С. Демчук. – К.: Ленвіт, 2007. – 264 с.
4. Дмитренко Г. А. Стратегический менеджмент в системе образования: учебное пособие / Г. А. Дмитренко. – К.: МАУП, 1999. – 174 с.
5. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти: навчальний посібник / Л. М. Карамушка. – К.: ІЗМН, 1997. – 180 с.

6. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): монографія / Н. Л. Коломінський. – К.: МАУП, 2000. – 286 с.
7. Кравченко Л. М. Моделювання в діяльності менеджера навчального закладу / Л. М. Кравченко // Збірник наукових праць ПДПУ ім. В. Г. Короленка. – П., 2004. – Вип. 5(38). – С. 50-59.
8. Кравченко Л. М. Особистісно орієнтована діяльність менеджера загальноосвітнього навчального закладу / Л. М. Кравченко // Єдність особистісного і соціального факторів у виховному процесі навчального закладу. – П., 2004. – С. 45-48.
9. Крыжко В. В., Павлютенков Е. М. Психология в практике менеджера образования / В. В. Крыжко, Е. М. Павлютенков. – С-Пб.: КАРО, 2001. – 304 с.
10. Лукашевич В. В. Основы менеджмента: учебное пособие / В. В. Лукашевич. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 285 с.
11. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. – Х.: Основа, 2004. – 240 с.
12. Маслов В. І., Драгун В. П., Шаркунова В. В. Теоретичні основи педагогічного менеджменту: навчальний посібник для працівників освіти / В. І. Маслов, В. П. Драгун, В. В. Шаркунова. – К., 1996. – 87 с.
13. Менеджмент и организационное развитие высшей школы: учебник / [под общ. ред. М. Н. Певзнера]. – Д., 2012. – 528 с.
14. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.4. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 394-575.
15. Яцура В. В., Жук О. П. Менеджмент: навчальний посібник / В. В. Яцура, О. П. Жук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 444 с.

Допоміжна

1. Битяк Ю. П. Система й повноваження органів управління освітою / Ю. П. Битяк // Адміністративне право України: підручник. – К, 2005. – 544 с.
2. Болонський процес у фактах і документах / [упор. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук]. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш. – К.: ВВП “Колитас”, 1997. – 64 с.
4. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України / М. З. Згуровський. – К., 2006. – 544 с.
5. Іванова І. В. Менеджер – професійний керівник: навчальний посібник / І. В. Іванова. – К., 2001. – 108 с.
6. Киржнер Л. А., Киенко Л. П., Липейко Т. И. Менеджмент организаций: учебное пособие / Л. А. Киржнер, Л. П. Киенко, Т. И. Липейко. – К., 2006, – 147 с.
7. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник / Л. Ковальчук. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 513 с.
8. Конаржевский Ю. А. Проблемы управления школой в современных условиях / Ю. А. Конаржевский // Современная педагогика. – 1977. – № 9. – С. 21-27.

9. Коротяєв Б. І., Курило В. С. Освітній простір: очікування та виклики часу й життя: монографія / Б. І. Коротяєв, В. С. Курило. – Л.: ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2009. – 308 с.
10. Крижко В. В. Теорія та практика менеджменту в освіті: навчальний посібник / В. В. Крижко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 256 с.
11. Курбатов С. Університетські рейтинги як фактор легітимізації елітного статусу освіти в сучасних умовах / С. Курбатов. – С., 2010. – 48 с.
12. Маслов В. І., Шаркунова В. В. Принципи менеджменту в установах освіти / В. І. Маслов, В. В. Шаркунова // Освіта і управління. – 1997. — № 1. – С. 77-84.
13. Морозов А. В. Психологія впливання / А. В. Морозов. – Х., 2009. – 560 с.
14. Мороз І. В. Менеджмент і маркетинг освіти: навчально-методичний посібник / І. В. Мороз. – К.: Освіта України, 2009. – 192 с.
15. Николаенко С. М. Реформа вищого образования в Украине и Болонский процесс / С. М. Николаенко. – К, 2007. – 46 с.
16. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціальнопедагогічний аспект / Н. М. Островерхова, Л. І. Даниленко. – К.: Школяр, 1995. – 301 с.
17. Павлютенков Є. М., Крижко В. В. Основи управління школою / Є. М. Павлютенков, В. В. Крижко. – Х., 2006.
18. Пірен М. І. Основи конфліктології: навчальний посібник / М. І. Пірен. – К., 1997. – 270 с.
19. Поляков Н. В. Классический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса / Н. В. Поляков. – Д.: Изд-во ДНУ, 2007. – 598 с.
20. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навчальний посіб / В. А. Семиченко. – К.: Вища шк., 2004. – 335с.
21. Товканець Г. В. Університетська освіта: навчально-методичний посібник / Г. В. Товканець. – К.: Кондор, 2013. – 186 с.
22. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія: курс лекцій / Т. Ф. Цигульська. – К., 2000. – С. 50-86.
23. Шегда А. В. Менеджмент: підручник / А. В. Шегда – К.: Знання, 2004. – 687с.
24. Krull W. Exporting the Humboldtian University / W. Krull. – Minerva. 2005. – Vol. 43, № 1. – P. 99-102.
25. Teichler U. The changing debate on internationalization of higher education / U. Teichler // Higher Education. – 2004. – Vol. 48. – P. 5-26.
26. Simons M. “Education through Research” at European Universities: Notes on the Orientation of Academic Research / M. Simons // Journal of Philosophy of Education. 2008. – 2008 – Vol. 40, Issue 1. – P. 31-50.